

Emilia Kuligowska
Uniwersytet Zielonogórski

Praca z piosenką - refleksje teoretyczno-praktyczne

Work with a song - theoretical and practical reflections

Wprowadzenie

W pracy emisyjnej z dziećmi w wieku przedszkolnym można i należy wykorzystywać piosenki, które stanowią najprzystępniejszą i najatrakcyjniejszą formę zajęć umuzykalniających i profilaktycznych. Jak podkreśla Lidia Kataryńczuk-Mania należy przy tym zwrócić uwagę na następujące uwarunkowania:

czynniki genetyczne (wrodzone zadatki), czynniki psychofizjologiczne, zdolności muzyczne (m.in. pamięć, wrażliwość...), preferencje wokalne (wiek, skala, zainteresowania muzyczne), sprawność aparatu głosowego (właściwe współdziałanie oddechu, fonacji, artykulacji, rezonansu), sprawność aparatu słuchowego, kształtowanie nawyków śpiewaczych, kultura muzyczna otoczenia, kompetencje nauczyciela, system kształcenia (programy, ćwiczenia), aktywizowanie i motywowanie do działań wokalnych, śpiew indywidualny i zbiorowy¹.

Definiowanie pojęć: śpiew, piosenka przez dzieci 6-letnie

Na pytania: Co to jest śpiew? Co to jest piosenka? Dlaczego śpiewasz? Dlaczego lubisz śpiewać? - odpowiedzi udzieliły dzieci 6-letnie.

¹ L. Kataryńczuk-Mania, *O potrzebie kształcenia wokalnego dzieci*, [w:] *Profilaktyka i rehabilitacja głosu, mowy*, red. L. Kataryńczuk-Mania, I. Kowalkowska, Zielona Góra 2006, s. 59.

- **Co to jest śpiew?**
 - jak śpiewam piosenki, to jest śpiew;
 - to są takie melodyjki;
 - piosenki są śpiewem;
 - śpiew to taka nasza wspólna zabawa.
- **Co to jest piosenka?**
 - to taka historyjka zaśpiewana o Jezusie albo o ułanach, albo o urwisie;
 - to melodyjka ze słowami;
- **Dlaczego lubisz śpiewać?** (na pytanie: Czy lubisz śpiewać? wszystkie dzieci odpowiedziały twierdząco 20/20)
 - mam radość i „szczęśliwość”;
 - poznaję dużo piosenek;
 - mogę podnosić głos;
 - ćwiczę głos;
- **Dlaczego śpiewasz?**
 - bo to fajna zabawa;
 - mózg mi się robi lepszy;
 - ćwiczę język;
 - fajnie spędzam czas z kolegami.

Na podstawie wywiadu można zdefiniować, językiem 6-latków, pojęcie piosenki: **piosenka** to melodyjka ze słowami opowiadająca pewne historie. Pod pojęciem śpiewu dzieci rozumieją – czynność, którą wykonuje się wspólnie, służy ona śpiewaniu piosenek; napędza ich radością i szczęśliwością oraz ćwiczy głos. Dzieci 6-letnie śpiewają, ponieważ jest to dla nich fajną zabawą, dzięki temu też ćwiczą swój język oraz ich mózg robi się lepszy.

Śpiew, taniec, ruch przy muzyce, gra na instrumentach, improwizacja, każda z form aktywności muzycznej dziecka na etapie edukacji przedszkolnej oraz na innych etapach, może mieć swoje źródło w piosence. Sam fakt śpiewania

daje radość, dzieci nie analizują jak śpiewają, lecz po prostu śpiewają, szukając okazji do przeżywania².

² K. Przybylska, *Wychowanie muzyczne w przedszkolu*, Warszawa 1977, s. 86

Piosenka jest najprostszym sposobem wzbudzania w dzieciach radości. Muzykę, ze względu na sposób jej wykonywania, można podzielić na instrumentalną, wokalną, wokalno-instrumentalną. Każdy z wymienionych sposobów wykonawczych oddziałuje na człowieka od okresu prenatalnego, stanowiąc część jego rzeczywistości. Zmysł słuchu zaczyna się kształtować ok. 6 tygodnia życia płodu. Bódcze dźwiękowe, które docierają do dziecka w łonie matki można podzielić na zewnętrzne, które emitowane są przez samą matkę – jej głos – oraz pochodzące z innych źródeł np.: radio, tv, rzeczywistość dźwiękowa otaczająca matkę i wewnętrzne, związane z funkcjonowaniem organizmu matki np.: odgłos bicia serca, perystaltyka jelit. Piosenka jest elementarną formą muzyczną, z którą dziecko obcuje od okresu prenatalnego. Może ona być wykonywana przez matkę lub inne osoby z najbliższego otoczenia, lub być odtwarzana z różnych źródeł (tv, radio, Internet...). Sposób jej odtwarzania może być świadomy, kiedy w sposób celowy dobiera się repertuar dla dziecka w łonie matki lub stanowić przypadkowe tło dla życia codziennego.

Słownik języka polskiego definiuje *piosenkę* jako

krótki, prosty utwór muzyczny z tekstem, przeznaczony do śpiewania; piosenką jest też sama melodia lub słowa takiego utworu³.

Zgodnie z tą definicją, piosenka jest formą muzyczną, która może posiadać warstwę werbalną lub nie. Jest krótkim utworem przeznaczonym do śpiewania, co oznacza, że sposobem jej wykonania jest głos. Podstawą stanowiącą o przynależności do formy muzycznej *piosenka* jest sposób jej wykonania, drugorzędnym jej składnikiem jest warstwa słowna. Zgodnie z tą definicją, piosenki można podzielić na piosenki ze słowami oraz piosenki bez słów. Powszechnie piosenka kojarzona i definiowana jest jako utwór słowno-muzyczny, w takim też znaczeniu funkcjonuje w programach wychowania muzycznego na każdym z etapów edukacji.

Kompetencje wokalne dzieci

W kulturze zachodniej, w której dominuje system tonalny, kompetencje wokalne

³ Słownik języka polskiego PWN, Warszawa 1994, s. 1023.

kojarzą się ze zdolnością poprawnego pod względem rytmicznym i melodycznym reprodukcji melodii⁴.

Słownik języka polskiego definiuje pojęcie kompetencji jako

zakres czyjeś wiedzy, umiejętności lub odpowiedzialności⁵.

W odniesieniu do śpiewu dzieci, jego nauki, można stwierdzić, że kompetencje wokalne to zakres umiejętności dziecka, w skład których wchodzi: poprawność oddechowa, artykulacyjna, intonacja, wrażliwość na dynamikę i artykulację. Kompetencje definiowane są jako połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednio do sytuacji. Ujmowane są jako działania wspierające rozwój osobisty, sprzyjające samorealizacji, byciu aktywnym⁶.

Kształcenie wokalne powinno się rozpocząć we wczesnym dzieciństwie. Dla kształtowania się pozytywnych postaw dziecka wobec śpiewu ważne jest to, żeby członkowie rodziny potrafili wykonywać spontanicznie proste utwory np. kołysanki, kolędy. Dziecko, które jest otaczane kulturą muzyczną, nawet elementarną, chętniej będzie muzykowało w przyszłości. Aparat głosowy na tym etapie rozwija się *intensywnie, nieprzerwanie i nierównomiernie*. Proces doskonalenia umiejętności wokalnych u dzieci

należy prowadzić w sposób umiejętny, powinien tym się zajmować pedagog z odpowiednim przygotowaniem wokalnym, znajomością anatomii i fizjologii głosu, wykazujący się odpowiednimi warunkami głosowymi. Dziecko musi mieć gotowy wzór do naśladowania⁷.

Pierwszymi nauczycielami śpiewu są rodzice, dziadkowie, panie z przedszkola. Warto wspomnieć o tym, że ok. 9 roku życia

⁴ B. Kamińska, *Kompetencje wokalne dzieci i młodzieży – ich poziom, rozwój i uwarunkowania*, Warszawa 1997, s. 10.

⁵ *Słownik języka polskiego PWN*, Warszawa 1994, s. 977.

⁶ Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz.Urz. UE L 394, t. 49 z 30 grudnia 2006).

⁷ H. Burzyńska, *Metodyczne ABC nauczyciela muzyki w klasach I-III*, Olsztyn 1996, s. 16.

następuje okres krytyczny dla kształtowania się poprawnej intonacji śpiewu, której korekta w późniejszych latach życia wymaga zastosowania specjalnych ćwiczeń i znacznie większego wysiłku ze strony pedagoga⁸.

Ze starannością i świadomością należy wybierać dziecku środowisko, w którym będzie przebywało – żłobek, klub malucha, nauczycieli wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego, żeby mogło ono swobodnie wyrażać się przez tę formę muzykowania. Powszechną formą uczestnictwa dziecka w kulturze muzycznej są różnego rodzaju zajęcia dodatkowe, w których dzieci biorą udział od urodzenia. Zajęcia komercyjne tego typu często zastępują uczestnictwo w kulturze muzycznej kreowanej spontanicznie przez środowisko rodzinne. Z obserwacji wynika, że śpiew matki nie jest już zjawiskiem powszechnym, częściej matki włączają piosenki z różnych nośników. Rzadko są to utwory wybierane celowo, matki korzystają głównie z gotowych *playlist* sugerowanych przez ich twórców. Częściej matki odtwarzają dzieciom piosenki z teledyskami niż piosenki wokalnie-instrumentalna oddziałujące na zmysł słuchu i wyobraźnię. Matki bardzo rzadko prezentują dzieciom piosenki bez słów.

Kształcenie głosu dziecka

Okres pobytu dziecka w przedszkolu wiąże się ze wzrostem fizycznym, co obejmuje również dojrzewanie aparatu oddechowego oraz narządu mowy. Wyodrębniono w nim drogi oddechowe dolne oraz górne⁹. Do górnych zalicza się: jamę nosową, jamę ustną, gardło; do dolnych: krtań, tchawicę, oskrzela, oskrzeliki i płuca. Narządy oddechowe wewnętrzne oraz zewnętrzne są bezpośrednio związane z rozwijającymi się kompetencjami wokalnymi dziecka (mowa, śpiew), dlatego w okresie przedszkolnym w sposób szczególny należy zwrócić uwagę i zadbać o odpowiedni dobór repertuaru oraz ćwiczeń dykcyjnych. Artykulacja spółgłosek odbywa się w jamie ustnej, głoski powstają w miejscu stykania się artykulatorów (język, podniebienie miękkie i twarde, dziąsła, zęby, wargi). Samogłoski powstają w więzadłach głosowych (strunach głosowych, które są

⁸ B. Kamińska, *Kompetencje wokalne dzieci i młodzieży...*, op. cit., s. 28

⁹ Z. Bartkowiak, *Biomedyczne podstawy rozwoju i wychowania*, Warszawa 1981, s. 93

wprowadzone w drgania przez powietrze) i są nośnikami wysokości i barwy dźwięku. Zmiany zależą od ich elastyczności. Pracę ze zwiększaniem możliwości wokalnych dziecka można porównać do ćwiczeń mięśni na siłowni. Jeśli zbyt szybko podniesiemy sztangę ze zbyt dużym obciążeniem, skończy się to kontuzją. Systematyczna praca pozwoli na zbudowanie odpowiedniego aparatu mięśniowego, który spełni swoją funkcję. Podobnie jest ze strunami głosowymi, które wymagają systematycznej pracy nad ich elastycznością, dzięki czemu dzieci w przyszłości będą umiały wydobywać dźwięki o coraz bardziej zróżnicowanej wysokości. Praca nad artykulacją i więzadłami głosowymi, stanowi podstawę dla dalszego rozwoju głosu-śpiewu dziecka. Należy pamiętać o tym, że repertuar ćwiczeń oraz piosenek powinien być dostosowany do możliwości wykonawczych dzieci. Bywa, że dziecko używa skali poniżej przeciętnej, co może być spowodowane brakiem umiejętności właściwego posługiwania się głosem lub naturalnymi dyspozycjami krtani¹⁰. Głos dziecka ma ściśle określoną

dolną granicę skali, która jest uzależniona od wielkości krtani i więzadeł głosowych, dlatego rozszerzanie skali głosu w dół jest o wiele trudniejsze¹¹.

Różnica pomiędzy mową a śpiewem jest widoczna w wysokości dźwięków, podczas mowy operujemy dźwiękami w zakresie tercji, podczas śpiewu w zależności od wysokości i rozpiętości linii melodycznej utworu.

Z obserwacji wynika, że dzieci zniechęcają się do śpiewania przez zbyt trudne dla nich piosenki, recytują tekst bez melodii. Trudności mogą wystąpić w obszarze tekstu – zbyt trudne wyrazy, niezrozumiała treść oraz w warstwie muzycznej – zbyt duże skoki interwałowe melodii, trudny rytm, zbyt długie frazy. Nauczyciel, dobierając repertuar często sugeruje się własnym gustem muzycznym, nie zwracając uwagi na możliwości wykonawcze grupy. W polskiej literaturze dziecięcej, w szczególności z lat 70-80. XX wieku, jest duży

¹⁰ E. Lipska, M. Przychodzińska, *Metodyka wychowania muzycznego w klasach I-III szkoły podstawowej*, Warszawa 1973, s. 12.

¹¹ J. Uchyla-Zroski, *Śpiew jako wartość osobowa dziecka*, Katowice 2015, s. 51.

wyбір piosenek uwzględniających możliwości wokalne dzieci¹². O małej atrakcyjności takiego materiału obecnie, świadczy brak nagrań na nośnikach cyfrowych, który umożliwiłby korzystanie z nich podczas zajęć. W wymienionych książkach znajduje się zapis nutowy z opisem realizacji. Z badań i obserwacji własnych wynika, że źródło pisane jest wybierane rzadziej jako inspiracja do zajęć. Dodatkowy problem stanowi nieznajomość nut przez nauczycieli.

Mając na uwadze skalę głosu dziecka w wieku przedszkolnym:

do 5 roku życia kwarta do seksty (d¹-g¹, h¹),

6-7 rok życia oktawa (c¹-c²)¹³,

naależy dobierać repertuar w taki sposób, żeby zakres melodyczny mieścił się w przedstawionych powyżej ramach. Wszystkie działania powinno dostosować się do możliwości wykonawczych. Kształcenie głosu dziecka jest procesem związanym z indywidualnymi możliwościami. Zaleca się, żeby linia melodyczna była pozbawiona dużych skoków interwałowych (większych niż tercja), żeby kierunek linii melodycznej był opadający a pochody - sekundowe. Warstwa pozamuzyczna powinna, w zależności od wieku dzieci, być również różnicowana i dostosowana do możliwości wykonawczych. Znaczenie ma długość zdań w tekście, ilość słów, ich dobór pod względem trudności artykulacyjnych. Dobrze jest, żeby tekst opowiadał o bliskim otoczeniu dziecka, z którym jest ono emocjonalnie związane, wtedy pozytywne emocje pozwolą na szybsze opanowanie tekstu i dadzą dziecku dużo satysfakcji. Znaczenie ma również ilość sylab w słowach - im jest ich mniej, tym szybciej dzieci opanują tekst na pamięć. Wiadomo, że

treści melodyczne piosenek przyswajają dzieci na podłożu treści rytmicznych, ponieważ rytm jest pierwotnym elementem, który na dziecko działa najsilniej, będąc przeżywanym polisensorycznie przez zmysły: słuchu, dotyku i wzroku, w przeciwieństwie do melodyki (harmonia, barwa), które można wychwycić jedynie słuchem¹⁴.

¹² U. Smoczyńska-Nachtman, *Kalendarz muzyczny w przedszkolu*, Warszawa 1978; B. Podolska, *Z muzyką w przedszkolu*, Warszawa 1980; D. Malko, S. Michałowski, *Metodyka wychowania muzycznego w przedszkolu*, Warszawa 1988.

¹³ E. Lipska, M. Przychodzińska, *Metodyka wychowania muzycznego...*, op. cit., s. 12.

¹⁴ J. Uchyła-Zroski, *Śpiew jako wartość osobowa dziecka...*, op. cit., s. 46.

Edwin Elias Gordon, twórca teorii uczenia się muzyki, uważał, że dziecko nie jest w stanie nauczyć się dwóch rzeczy jednocześnie, w szczególności na początkowych etapach uczenia się muzyki należy rozdzielić naukę rytmu i melodii¹⁵. Gordon optował za tym, żeby dzieci nie śpiewały piosenek, a uczyły się ich melodii i rytmu, bo to właśnie jest muzyką, a nie treść pozamuzyczna, która na etapie edukacji przedszkolnej staje się bardziej atrakcyjna dla dziecka, ze względu na rozwój mowy.

Uczenie się języka mówionego porównuje się do uczenia się języka muzyki. Podobnie jak uczenie się rodzimego języka uczymy się muzyki. Według teorii E. E. Gordona muzyki uczymy się w sposób sekwencyjny, przechodząc kolejne etapy. Nie ma możliwości pominięcia któregośkolwiek z nich. Są to: audiacja wstępna, która dzieli się na stadia: inkulturacja, stanowiąca wprowadzenie do świata muzyki przez prezentowanie zróżnicowanych pod względem rytmu, tonalności i charakteru przykładów; imitacja – naśladowanie prezentowanych przykładów, począwszy od paplaniny muzycznej; asymilacja – naśladowanie ze świadomością muzyczną wysokości dźwięku, tempa i metrum. Praca z dzieckiem na etapie audiacji wstępnej daje możliwość kształtowania aparatu mowy w sposób dostosowany do potrzeb i możliwości dzieci w oparciu wyłącznie o materiał muzyczny.

Propozycja Gordona stanowi jedną z możliwości wprowadzania dzieci do świata piosenki, rozumianej jako

krótki, prosty utwór muzyczny z tekstem, przeznaczony do śpiewania; piosenką jest też sama melodia lub słowa takiego utworu¹⁶.

Warstwę muzyczną piosenki można odnieść do elementów dzieła muzycznego – rytmika, melodyka, harmonia, dynamika, agogika, artykulacja dźwięku. Ucząc muzyki na etapie wychowania przedszkolnego, właśnie nad tymi elementami powinno się pracować. Zdarza się, że nauczyciele odwołują się do treści pozamuzycznych, a nauka piosenek polega na pamięciowym opanowaniu tekstu lub ilustracji ruchowej treści pozamuzycznej.

¹⁵ E.E. Gordon, *Umuzycznianie niemowląt i małych dzieci*, Kraków 1997.

¹⁶ *Słownik języka polskiego PWN*, Warszawa 1994, s. 1023.

W większości placówek przedszkolnych pracują specjaliści prowadzący zajęcia umuzykalniające. Są to osoby reprezentujące firmy zewnętrzne, zatrudnione przez rodziców dzieci. Zajęcia w przedszkolach odbywają się raz lub dwa razy w tygodniu. Z przeprowadzonych przeze mnie badań wynika, że nie zawsze uda się wypracować wspólne cele edukacyjne z nauczycielem prowadzącym grupę. Bywa, że specjalista jest akompaniatorem i nie ma możliwości autonomicznych działań, narzucany jest jemu repertuar nie zawsze odpowiedni dla danej grupy wiekowej. Podyktowane jest to brakiem wiedzy nauczycieli na temat możliwości wokalnych dzieci, łatwym dostępem do niezweryfikowanych źródeł (piosenki, przedstawienia na kanale YouTube, scenariusze uroczystości z Internetu), które stanowią inspirację do pracy. Idealną jest sytuacja, kiedy nauczyciel przedszkola posiada przygotowanie muzyczne i prowadzi zajęcia umuzykalniające w ramach swojej codziennej pracy. Podczas pracy specjalisty – dwa razy w tygodniu ok. 30 minut – nie ma czasu na właściwą pracę z muzyczną warstwą piosenki. Czas zajęć jest wypełniony przez naukę piosenek, które są częścią różnego rodzaju przedstawień okolicznościowych i przeglądów.

Muzyczny warsztat nauczyciela wychowania przedszkolnego w oparciu o propozycję E.E. Gordona

W polskich realiach piosenka jest podstawową formą, która stanowi źródło pracy na każdym z etapów edukacji muzycznej.

Gordonowska teoria zakłada, że dziecko nie jest w stanie jednocześnie nauczyć się dwóch rzeczy – rytmu i melodii. Hipoteza ta została poparta wieloletnimi badaniami. Autor proponuje rozdzielić te dwa elementy. Każda piosenka składa się z warstwy muzycznej: melodia, rytm, tempo, dynamika, sposób wydobywania dźwięku, ... oraz z pozamuzycznej – tekst piosenki przedstawiający fikcyjną lub prawdziwą historię.

Zarówno rytmu jak i melodii dziecko na tym etapie uczy się przez naśladowanie, przechodząc kolejno przez wszystkie etapy audiacji: inkulturacja, imitacja, asymilacja. Podobnie jest z warstwą słowną. Dla każdego z tych elementów piosenki aparatem wykonawczym jest układ oddechowy i artykulacyjny.

Metodyka wychowania muzycznego w przedszkolu proponuje uczyć piosenek etapami:

1. wprowadzenie piosenki – zapoznanie dzieci z piosenką,
2. praca właściwa z piosenką: nauka tekstu, praca z melodią i rytmem, praca nad artykulacją i oddechem,
3. utrwalanie piosenki.

Z obserwacji wynika, że często etap *praca właściwa z piosenką* ogranicza się do nauki tekstu, wiąże się to z brakiem kompetencji nauczyciela w zakresie znajomości elementarnych zasad muzyki.

Gronowski sposób pracy wymaga od prowadzącego kompetencji z zakresu muzyki, które jednak nie wystarczą do zrozumienia właściwych i efektywnych metod pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym i muszą być podparte wiedzą pedagogiczną z zakresu wychowania przedszkolnego.

Przykład pracy z piosenką dla dzieci 3-4-letnich

Mamo, tato!

Emilia Kuligowska

Mamo, mamo, piękna mamo bardzo kocham Cię!
Mamo, mamo, piękna mamo bardzo kocham Cię!

Ref.: Dla Ciebie serduszko, dla Ciebie buziaki,
Dla Ciebie słoneczko, dziś maluje kwiaty.

Tato, tato, silny tato bardzo kocham Cię!
Tato, tato, silny tato bardzo kocham Cię!

1. Ma - mo, ma - mo pię - kna ma - mo bar - dzo ko - cham Cię!
2. Ta - to ta - to sil - ny ta - to bar - dzo ko - cham Cię!

Ma - mo ma - mo, pię - kna ma - mo, bar - dzo ko - cham Cię!
Ta - to ta - to, sil - ny ta - to, bar - dzo ko - cham Cię!

9 Ref.:

Dla Cie - bie ser - dusz - ko dla Cie-bie bu - zia ki,

13

dla Cie - bie slo - ne - czko dziś ma - lu - je kwia - ty.

A

WPROWADZENIE PIOSENKI

Prowadzący prezentuje dzieciom piosenkę bez akompaniamentu – śpiewa całą z wykonaniem ilustracji ruchowej jej treści. Rozmawia z dziećmi na temat treści. Pyta: *O kim opowiada piosenka? Jaka jest mama? A jaki jest tata?* Zachęca do wykonywania ilustracji ruchem treści piosenki.

Prowadzący wykonuje piosenkę z akompaniamentem, zachęca dzieci do włączania się ruchem lub śpiewem

B

PRACA WŁAŚCIWA Z PIOSENKĄ

Ćwiczenia oddechowe i artykulacyjne

Dziecko zbliża dłonie do siebie i dmucha (krótkie miarowe wydechy) w przestrzeń pomiędzy nimi, rozkładając je coraz bardziej, proporcjonalnie do ilości dmuchnięć, kiedy „balonik” będzie już bardzo duży, prowadzący mówi:

- *dziura*, wtedy dziecko robi głęboki wdech i bardzo wolno wypuszcza powietrze na głosce ssssssss.....

Cel: usprawnianie aparatu artykulacyjnego, wydłużanie fazy wydechu

Ćwiczenie przepony

- *uciekł*, wtedy dziecko robi głęboki wdech i naśladuje odgłos uciekającego balona.

Cel: usprawnianie aparatu artykulacyjnego, ćwiczenie przepony¹⁷

Warstwa słowna

Tekst: nawiązuje do najbliższego otoczenia dziecka i pozytywnych emocji, dominują słowa dwusylabowe. Są w nim liczne powtórzenia słów znanych przez dziecko: mamę, tato, Kocham cię, serduszko. Jest prosty, łatwy do opanowania i ilustracji ruchowej.

1.

Piękna mamę – dzieci pokazują twarz

Kocham Cię – krzyżują ręce na piersiach, wykonując gest przytulania siebie

Refren:

Serduszko – dzieci rysują w powietrzu palcami wskazującymi serce – prawym jedną część, lewym drugą

Buziaki – dzieci wykonują gest *cmoknięcia* dłoni

Słoneczko – dzieci wznoszą dwie ręce do góry i robią *słoneczka* dłońmi

Maluje kwiaty – na wysokości kolan wykonują płynny, synchroniczny ruch rąk od jednej do drugiej strony

2.

Silny tato – dzieci podnoszą dwie ręce zgięte w łokciach *prężą mięśnie*

Kocham Cię – krzyżują ręce na piersiach, wykonując gest przytulania siebie

Warstwa rytmiczna

Metrum 4/4, allegro – 120 uderzeń na minutę, co może sugerować radosną i energiczną interpretację piosenki; oparte na wartościach ćwierćnut, półnut i jednej grupie rytmicznej ćwierćnuta z kropką i ósemka.

Propozycja zabaw z rytmem

Prowadzący recytuje rytm zwrotki na sylabie *ba* – porusza się płynnie i rytmicznie, przenosząc ciężar z jednej nogi na drugą,

¹⁷ E. Kuligowska, *Znaczenie ćwiczeń oddechowych w wieku przedszkolnym*, Gorzów 2019, w druku.

rozkładając rytmicznie ręce na boki, na ostatniej wartości jednocześnie rozkłada dwie ręce.

Prowadzący przykuca, recytuje rytm zwrotki, rozchyłając ręce na boki i jednocześnie się wznosząc, na ostatniej półnucie przykuca - powtarza to cztery razy, zachęca dzieci do zabawy.

Prowadzący recytuje tylko pierwszy takt, przenosząc ciężar ciała z jednej na drugą nogę, następnie zachęca dzieci do naśladowania jego ruchów, pozostawiając ruch bez recytacji.

Prowadzący porusza się płynnie rytmicznie – improwizuje dowolne wartości rytmiczne, zachęca dzieci do zabawy.

Sygnalem dla kończącej się zabawy rytmicznej niech będzie powrót do pierwszego ćwiczenia odzwierciadlającego dokładny rytm zwrotki.

Warstwa melodyczna

Tonalność durowa, tonacja D-dur, dominuje powtarzanie dźwięków oraz skoki w zakresie tercji. Rozpiętość wysokości dźwięków w zakresie kwinty.

Propozycje zabaw z melodią

Podczas pracy nad nauką linii melodycznej niekoniecznie należy odzwierciadlać dokładny rytm piosenki.

Przed rozpoczęciem zabawy prowadzący powinien *utrwalić tonację* przez zaśpiewanie triady harmoniczej, żeby utwierdzić dzieci w tonacji zabawy.

Prowadzący improwizuje dowolną melodię w tonacji D-dur lub śpiewa melodię piosenki na sylabie *ta*.

Prowadzący śpiewa pierwszy takt i zachęca dzieci do powtarzania – może zmieniać artykulację, dynamikę, żeby urozmaicić zadanie.

Prowadzący zachęca dzieci do muzycznego dialogu, improwizacji zachowując tonację piosenki.

Zakończenie

Piosenka stanowi podstawową formę pracy podczas uczenia muzyki w przedszkolu. Jest atrakcyjna i jeśli jest wykorzystana we właściwy sposób, uwzględniając możliwości wykonawcze, może prowadzić do sukcesów edukacyjnych dziecka i budować pozytywne nastawienie

do podejmowania trudu uczenia się muzyki w przyszłości. Ponadto śpiew posiada właściwości terapeutyczne, ponieważ

pod wpływem śpiewu zanika u dzieci wewnętrzne zablokowanie, niepokoje, nieśmiałość, napięcie emocjonalne, lęki a pojawia się atmosfera radości i zadowolenia¹⁸.

Nauczyciele integrują ją z różnymi treściami: plastycznymi, tematycznymi. Nie zawsze wykorzystują wszystkie warstwy: słowną, melodyczną i rytmiczną.

Bibliografia

- Bartkowiak Z., *Biomedyczne podstawy rozwoju i wychowania*, Warszawa 1981.
- Burzyńska H., *Metodyczne ABC nauczyciela muzyki w klasach I-III*, Olsztyn 1996.
- Gordon E.E., *Umuzycznianie niemowląt i małych dzieci*, Kraków 1997.
- Kamińska B., *Kompetencje wokalne dzieci i młodzieży – ich poziom, rozwój i uwarunkowania*, Warszawa 1997.
- Kataryńczuk-Mania L., *O potrzebie kształcenia wokalnego dzieci*, [w:] *Profilaktyka i rehabilitacja mowy*, red. L. Kataryńczuk-Mania, I. Kowalkowska, Zielona Góra 2006.
- Kataryńczuk-Mania L., Kuligowska E., *Walory edukacyjne pieśni i piosenek religijnych*, „Studia Teologiczne: W mocy Bożego Ducha” 2018, nr 36.
- Kuligowska E., *Znaczenie ćwiczeń oddechowych w u dzieci w wieku przedszkolnym*, Gorzów 2019 [w druku].
- Lipska E., M. Przychodzińska, *Metodyka wychowania muzycznego w klasach I-III szkoły podstawowej*, Warszawa 1973.
- Malko D., *Metodyka wychowania muzycznego w przedszkolu*, Warszawa 1988.
- Malko D., Michałowski S., *Metodyka wychowania muzycznego w przedszkolu*, Warszawa 1988.
- Podolska B., *Z muzyką w przedszkolu*, Warszawa 1980.
- Przybylska K., *Wychowanie muzyczne w przedszkolu*, Warszawa 1977.
- Smoczyńska-Nachtman U., *Kalendarz muzyczny w przedszkolu*, Warszawa 1978.
- Słownik języka polskiego PWN*, Warszawa 1994.
- Uchyla-Zroski J., *Śpiew jako wartość osobowa dziecka*, Katowice 2015.
- Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz. Urz. UE L 394, t. 49 z 30 grudnia 2006).

¹⁸ L. Kataryńczuk-Mania, E. Kuligowska, *Walory edukacyjne pieśni i piosenek religijnych*, „Studia Teologiczne: W mocy Bożego Ducha” 2018, nr 36, s. 264

Streszczenie

W artykule przedstawiono kompetencje i możliwości wokalne dzieci w wieku przedszkolnym oraz ich uwarunkowania. Zawarto w nim propozycje pracy z dzieckiem 3-4-letnim na przykładzie piosenki autorki artykułu. Rozróżniono ćwiczenia rytmiczne i melodyczne, opierając się na teorii E. E. Gordona oraz przykłady ćwiczeń oddechowych i artykulacyjnych dostosowanych do potrzeb i możliwości dziecka w wieku przedszkolnym.

Słowa kluczowe: emisja głosu dziecka, dziecko w wieku przedszkolnym, nauka piosenki, ćwiczenia rytmiczne, ćwiczenia melodyczne, teoria E.E. Gordona

Abstract

The article presents the competences and vocal abilities of preschool children and their determinants. It contains proposals for working with a 3-4-year-old child on the example of the author's song. A distinction was made between rhythmic and melodic exercises based on E. E. Gordon's theory and examples of breathing and articulation exercises tailored to the needs and abilities of a preschool child.

Key words: child voice emission, preschool child, song learning, rhythmic exercises, melodic exercises, E.E. Gordon's theory